

Теорія і практика аналізу показників інвестиційної сфери регіону

Стаття присвячена розгляду та аналізу системи показників, що характеризують інвестиційну діяльність та її вплив на розвиток регіону. Здійснено аналіз інвестиційних процесів на національному та регіональному рівні з метою виявлення проблем та формування заходів щодо активізації внутрішніх та зовнішніх джерел інвестування регіональної економічної системи.

інвестування, інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційні ресурси, основний капітал, регіональна економіка

Проблема покращення інвестиційного клімату і підвищення інвестиційної активності як на рівні держави, так і на рівні регіону постійно знаходиться в центрі уваги громадськості. Це пояснюється тим, що від оптимального використання інвестиційних ресурсів залежить виробничий потенціал країни, його ефективність, галузева і відновлювальна структура суспільного виробництва.

Аналіз та оцінка стану інвестиційної стратегії головним чином визначає і розвиток в цілому національної економіки. За часів Радянського Союзу інвестиційний потенціал регіонів (визначений як максимальний об'єм інвестицій, спрямованих в основний капітал із внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, виходячи із наявності в регіоні певних економічних, соціальних і природних ресурсів, особливостей його географічного положення та інших об'єктивних факторів, що впливали на формування інвестиційної активності в ньому) не був таким паритетним для різного роду інвесторів. Ці фактори посилювались з розвитком ринкової конкуренції, що розподілила регіони за об'єктивними (з позицій нової економічної системи) конкурентними перевагами та недоліками.

Ще одним із факторів інвестиційної активності стало різке послаблення регулюючої місії держави, як у виробничих структурах регіональних економік, так і в господарчому менталітеті місцевого населення та органів законодавчо-виконавчої влади. Крім того, значне скорочення державних інвестицій в соціально-економічний розвиток певним чином вплинуло на нерівність регіонів, а також ускладнилося в 1990-ті роки різким зростанням криміногенної ситуації одночасно як в перспективних, так і депресивних регіонах, що не могло не вплинути на поведінку приватних інвесторів [1].

Що стосується аналізу показників інвестиційної сфери регіону, то слід відмітити, що для виявлення детермінант і кількісної оцінки ступеня впливу різноманітних видів інвестицій, які відображають процеси, що відбуваються в цій сфері, необхідно застосовувати основні показники, а саме:

- **фінансові вкладення:** довгострокові, короткострокові;
- **фінансові вкладення** (довгострокові, короткострокові) *за джерелами:* власні кошти підприємств, у тому числі прибуток, що залишається в розпорядженні організації, амортизація;
 - залучені кошти, в тому числі: кошти державного бюджету, кошти регіонального (обласного) і місцевого бюджетів, кредити банків, запозичені кошти інших організацій, кошти позабюджетних фондів, інші (кошти вищестоячих організацій, кошти, отримані від частки в участі на будівництво (від організацій або населення), кошти від емісії акцій та ін.;

- **інвестиції в не фінансові активи:** інвестиції в основний капітал; інвестиції на придбання земельних ділянок і об'єктів у природокористування; інвестиції в нематеріальні активи;

- **структура інвестицій в основний капітал за видами фондів:** житло, будівлі (крім житлових) і споруди, машини, обладнання, інструмент, інвентар;

- **відновлювальна структура інвестицій в основний капітал:** нове будівництво, розширення діючих підприємств, реконструкція діючих підприємств, технічне переоснащення діючих підприємств, підтримка діючих потужностей;

- **інвестиції в основний капітал за галузями економіки;**

- **інвестиції в основний капітал за формами власності інвестора;**

- **інвестиції в основний капітал за окремими державними цільовими програмами;**

- **інвестиції на будівництво житла, дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл та інших об'єктів соціальної сфери;**

- **інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування:** власні кошти підприємств, у тому числі: прибуток, що залишається в розпорядженні підприємств, амортизація; залучені кошти, в тому числі: державний бюджет, обласні та місцеві бюджети, кредити банків, запозичення коштів інших організацій, кошти позабюджетних фондів, інші (кошти вищестоячих організацій, кошти, отримані від частки в *участі* на будівництво (від організацій або населення), кошти від емісії акцій та ін.;

- **незакінчене будівництво;**

- **житло, яке відноситься до незавершеного будівництва** на кінець року;

- **іноземні інвестиції** (за галузями і країнами), *прямі інвестиції:* внески в статутний капітал; фінансовий лізинг; кредити, отримані від зарубіжних співвласників підприємств; інші прямі інвестиції; *портфельні інвестиції:* акції і паї; боргові цінні папери підприємств (векселі, облігації); *інші інвестиції:*

- торгові кредити; кредити міжнародних фінансових організацій; кредити урядів іноземних держав під гарантії Уряду 51 країни, банківські заощадження; інші кредити;

- українські інвестиції за кордон: *прямі, портфельні та інші інвестиції;*

- **інвестиційні доходи від вкладення іноземних інвесторів:** дохід від *прямих* інвестицій; у тому числі: реінвестований дохід; розподілений дохід; дохід від *портфельних* інвестицій: дохід від участі в капіталі (девіденти); доходи від боргових зобов'язань (проценти); дохід від інших інвестицій.

Фінансові вкладення являють собою вкладення грошових засобів, матеріальних та інших цінностей у цінні папери інших юридичних осіб, процентні облігації державних і місцевих позичок, у статутні капітали інших юридичних осіб, створених на території країни, капітал підприємств за кордоном та інше, а також позички, надані іншими юридичними особами.

Фінансові вкладення, що здійснюються підприємством у залежності від терміну погашення позичок і кредитів, поділяються на *довгострокові і короткострокові*.

Довгостроковими фінансовими вкладеннями слід вважати такі, які здійснюються з метою отримання доходів (девідентів) за ними більше одного року. До них належать також вкладення в цінні папери, за якими термін погашення (викупу) не встановлений (наприклад, акції), але мають намір отримувати доходи за ними більше одного року.

Короткостроковими фінансовими вкладеннями вважаються вкладення, що здійснюються з метою отримання доходів (девідентів) за ними впродовж терміну, що не перевищує один рік.

Інвестиції в не фінансові активи розподіляються на інвестиції в основний капітал, інвестиції в нематеріальні активи, інвестиції в інші не фінансові активи.

Інвестиції в основний капітал (капіталоутворюючі інвестиції) являють собою витрати, направлені на придбання, створення і відновлення основних фондів.

У відповідності до виробничої структури і специфіки основних фондів інвестиції в основний капітал можуть бути визначені як витрати на виконання будівельних і монтажних робіт, проектно-дослідних робіт, придбання обладнання того, що входить, і того, що не входить до кошторисів будівництва, що потребує і не потребує монтажних робіт, виробничого інструмента і господарського інвентаря та інших сільськогосподарських, а також лісових витрат, що включають інвестиції в основний капітал.

Інвестиції в нематеріальні активи - патенти, ліцензії, право на користування земельними ділянками, об'єктами природокористування, торгові марки, торгові знаки, авторські права, ноу-хау, а також витрати на створення і придбання програм для інформаційно-обчислювальних машин та баз даних для них.

Інвестиції в інші не фінансові активи, із них інвестиції на придбання земельних ділянок об'єктів природокористування. Витрати на придбання на підставі документів, виданих державними органами земельних ресурсів і землевпорядкування згідно зі сплаченими або прийнятими до сплати рахунків

Іноземні інвестиції. Під інвестиціями в Україну із-за кордону слід розуміти всі види вкладання майнових й інтелектуальних цінностей іноземними інвесторами, а також зарубіжними філіями українських юридичних осіб в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, розташованих за межами України, з метою отримання доходу [2].

До інвестицій відносяться придбання в повну або часткову власність підприємств і організацій, купівля акцій та інших цінних паперів, внески до статутного капіталу спільних підприємств, кредити юридичним і фізичним особам, а також банківські заощадження і придбання нерухомості.

Загальний об'єм інвестицій із-за кордону (або інвестицій за кордон) розподіляються на три види інвестицій: **прямі, портфельні, інші.**

Прямі інвестиції - це інвестиції, направлені безпосередньо прямими інвесторами, тобто юридичними або фізичними особами, які повністю володіють підприємством або контролюють не менше 10% акцій або акціонерного капіталу підприємства, що дає право на участь в управлінні підприємством. Із прямих інвестицій виділяють:

- внески до статутного капіталу (частина статутного капіталу, фактично внесена зарубіжними співвласниками підприємства) для інвестуючих за кордон - частина статутного капіталу, фактично внесена українськими співвласниками зарубіжного підприємства; до них відносяться матеріальні і нематеріальні активи (внески до статутного капіталу у вигляді нерухомості, обладнання, товарів і таке інше), грошові засоби;

- фінансовий лізинг (здійснення лізингової діяльності іноземною юридичною особою на території України у формі надання послуг по фінансовому лізингу майна українським організаціям);

- кредити, отримані від зарубіжних співвласників підприємства;

- інші прямі інвестиції (сюди відносяться: додаткова купівля акцій співзасновниками обладнання, передане прямим інвесторам підприємства, окрім внесків до статутного капіталу).

Портфельні інвестиції являють собою купівлю акцій, що не дають права вкладникам впливати на функціонування підприємств і складають менше 10% в загальному акціонерному капіталі підприємства, а також облігацій, векселів й інших боргових цінних паперів власного і позичкового капіталу.

Інші інвестиції — така категорія інвестицій, яка не підпадає під визначення прямих чи портфельних інвестицій. Із інших інвестицій виокремлюються:

- торгові кредити (сплата за імпорту або експорт і надання кредитів для імпорту чи експорту);

- інші кредити (різноманітні кредити, крім торгових, отримані не від прямих інвесторів. Це кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій: Всесвітнього

банку, Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції і розвитку, Європейського банку реконструкції і розвитку);

- кредити урядів іноземних держав під гарантії Уряду України;
- банківські вклади (власні рахунки зарубіжних юридичних осіб в українських банках);

- інвестиції в Україну із-за кордону, і українських юридичних осіб в зарубіжних банках - інвестиції із України за кордон.

У відповідності з наведеною системою статистичних показників здійснено аналіз інвестиційної діяльності на території Кіровоградської області, приділяючи увагу капіталоутворюючим інвестиціям.

Показники індексів фізичного обсягу інвестицій в основний капітал по повному колу підприємств та організацій Кіровоградської області відповідно склали (1990 = 100%) в 2000р. - 10%; 2001р. - 13,5%; 2002р. - 15,8%; 2003р. - 20,9%; 2004р. - 35,9%; 2005р. - 27,8%; 2006р. - 34,8% (рис. 1).

Дані показники за період, що розглядається, свідчать що обсяг інвестицій в основний капітал у 2006 році склав лише третину обсягу 1990 року.

Індекси фізичного обсягу інвестицій в основний капітал (у % до попереднього року) склали: в 2000 році - 100,6%; 2001р. - 134,8%; 2002р. - 117,3%; 2003р. - 132%; 2004р. - 171,9%; 2005р. - 77,4%; 2006р. - 125,2% (рис. 2) [3]

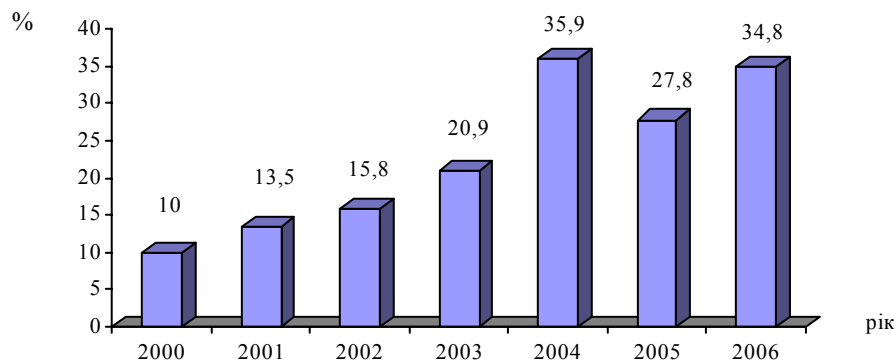

Рисунок 1 – Динаміка інвестицій в основний капітал по повному колу підприємств та організацій Кіровоградської області (у % до 1990 р.)

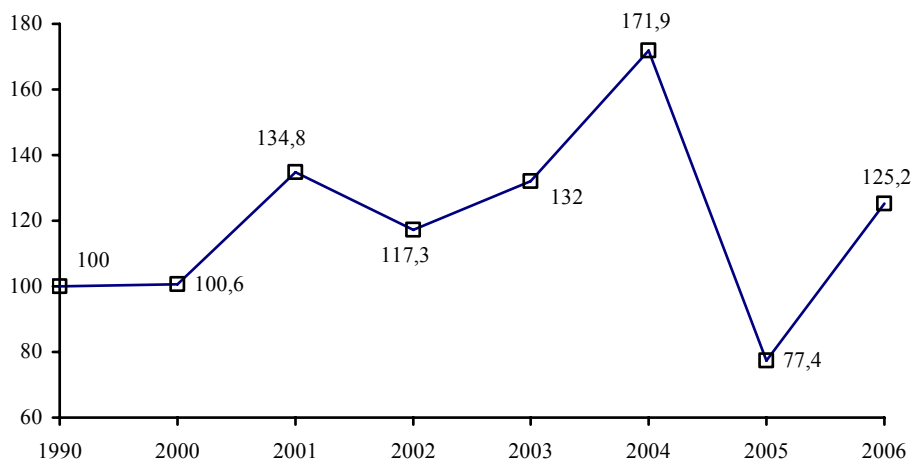

Рисунок 2 – Динаміка інвестицій в основний капітал по повному колу підприємств та організацій Кіровоградської області (у % до попереднього року)

З рис. 2 очевидно, нестабільний розвиток і тенденції зниження щорічних темпів росту інвестицій.

За темпами росту інвестицій в основний капітал (у % до попереднього року) Кіровоградська область зайняла у 2006 р. 10 місце серед регіонів України (табл. 1) [4].

Таблиця 1 – Обсяг інвестицій в основний капітал та індекси фізичного обсягу по Україні за період з 2000 по 2006 рік.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Україна, млн грн. (у фактичних цінах)	23629	32573	37178	51011	75714	93096	125254
Індекс фізичного обсягу (у порівняльних цінах, у % до попереднього року)	114,4	120,8	108,9	131,3	128,0	101,9	119,0
Автономна республіка Крим	93,8	135,2	116,4	123,6	123,5	100,9	121,7
Області							
Вінницька	109,9	131,5	109,2	128,3	117,6	121,1	129,5
Волинська	95,4	166,9	112,2	11,4	126,9	92,0	137,9
Дніпропетровська	123,5	106,9	100,2	138,0	122,1	109,7	124,2
Донецька	107,4	117,6	99,5	120,8	130,7	110,8	109,3
Житомирська	103,4	109,9	154,9	109,7	121,3	112,7	120,6
Закарпатська	120,1	132,9	111,0	167,7	93,2	81,1	154,8
Запорізька	101,8	98,7	111,9	134,5	112,2	100,5	105,1
Івано-Франківська	159,7	120,3	106,7	113,7	121,1	86,6	135,4
Київська	118,2	123,1	115,6	165,2	107,2	105,1	135,1
Кіровоградська	100,6	134,8	117,3	132,0	171,9	77,4	125,2
Луганська	106,6	115,9	106,2	131,1	135,7	122,7	114,3
Львівська	127,6	112,8	126,8	136,7	123,9	106,6	110,7
Миколаївська	111,6	141,6	135,3	120,5	130,6	106,2	108,5
Одеська	140,4	153,3	101,1	121,6	135,8	81,9	124,1
Полтавська	104,6	84,9	123,7	111,1	116,2	105,8	13,2
Рівненська	82,6	135,9	115,1	145,5	165,0	51,7	163,4
Сумська	117,5	140,2	94,5	91,2	101,8	110,3	92,7
Тернопільська	79,0	116,9	111,1	137,4	119,5	116,5	119,8
Харківська	138,0	123,3	120,5	137,0	125,2	95,3	123,4
Херсонська	120,7	121,1	93,0	132,9	140,0	102,4	123,3
Хмельницька	95,5	109,4	121,0	119,7	163,9	70,2	125,4
Черкаська	89,0	113,2	129,9	158,5	224,0	68,4	144,3
Чернівецька	103,6	147,7	130,7	152,3	109,6	93,0	166,0
Чернігівська	113,2	117,1	101,5	134,7	121,4	96,9	102,6
м. Київ	121,1	127,4	98,6	139,2	132,5	116,9	111,9
м.Севастополь	116,1	97,2	176,7	143,6	87,4	101,8	118,3

Згідно з даним і щодо структури інвестицій в основний капітал за видами протягом 2002-2005 років більше половини обсягу інвестицій спрямовувались у капітальне будівництво і лише у 2006р. ситуація змінилась – 53,9% інвестицій використано на придбання машин та обладнання (без здійснення будівництва) (рис .3).

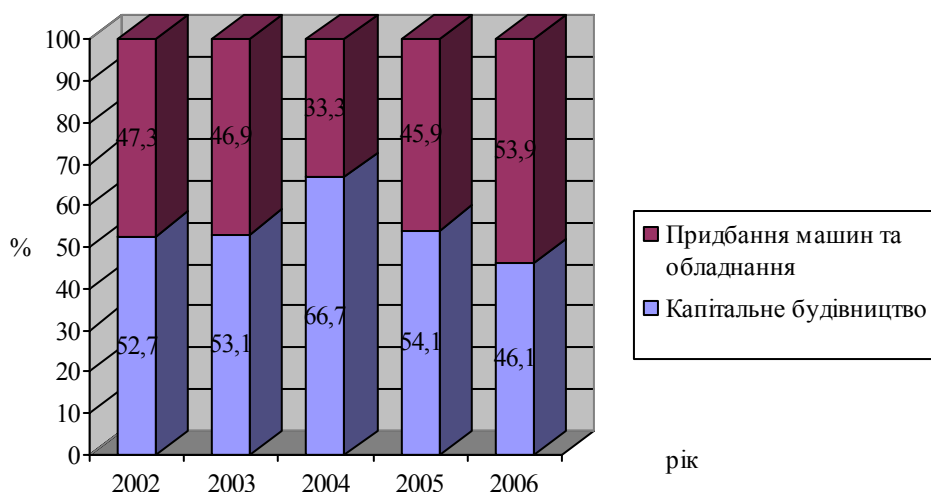

Рисунок 3 – Структура інвестицій в основний капітал за видами

Таблиця 2 – Основні засоби за видами економічної діяльності на кінець 2006 року по Кіровоградській області

	Первісна вартість, млн.грн.	Залишкова вартість, млн.грн	Ступінь зносу,%
Всього	28122,2	13547,7	53,2
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство (включаючи вартість худоби)	2278,0	1310,5	42,5
Рибальство, рибництво	7,4	2,4	67,2
Промисловість	7337,5	3150,3	55,2
Будівництво	400,0	244,2	39,0
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	520,4	359,1	31,0
Діяльність готелів та ресторанів	171,6	89,5	47,8
Діяльність транспорту та зв'язку	8632,3	3379,2	60,9
Фінансова діяльність	290,8	174,1	40,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	5746,7	3169,3	44,9
Державне управління	503,3	234,6	53,4
Освіта	880,8	321,8	63,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	558,1	202,3	63,7
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	365,6	180,6	50,6
Вартість земельних ділянок	729,9	729,8	X
Із загального підсумку вартість житлових будівель	4249,8	2298,6	45,9

Розглядаючи ступінь зносу основних засобів за видами економічної діяльності та враховуючи незначний обсяг інвестицій, що спрямовуються на оновлення активної частини основного капіталу, можна передбачити можливі негативні наслідки цього (таблиця 2).

Переважну частину (в середньому 80,8% за період з 2002 по 2006 рік) в загальному обсязі інвестицій в основний капітал займають позабюджетні фінансові ресурси (рис. 4).

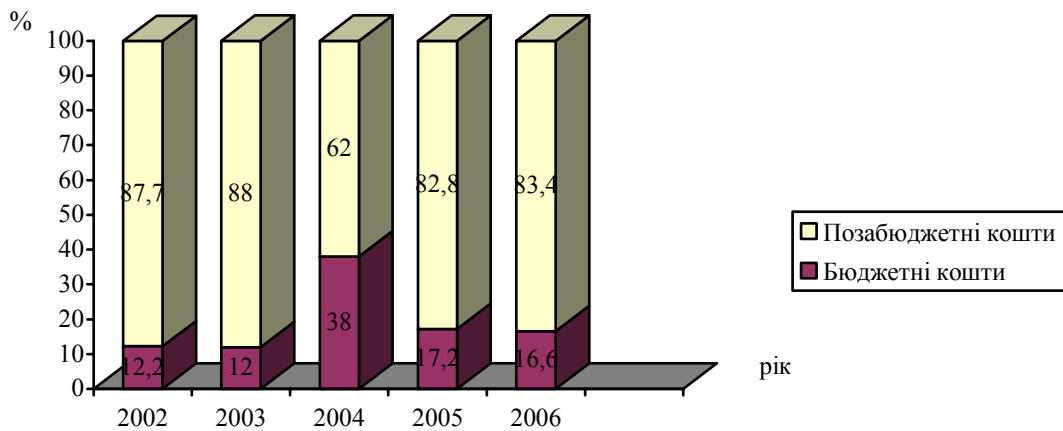

Рисунок 4 – Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування

Частка державного та місцевих бюджетів не перевищила у середньому 19,2%. Позабюджетні кошти, направлені на капітальні вкладення, зросли з 445,1 млн. грн. у 2002 році до 1482,0 млн. грн. у 2006 році у фактичних цінах, при цьому середня частка власних фінансових ресурсів підприємств і організацій у їх загальному обсязі склала 54,0%, запозичених ресурсів – 8,1%, залучених ресурсів -8,4%, іноземних інвестицій – 6,3%, кошти індивідуальних забудовників – 4,0% (рис. 5).

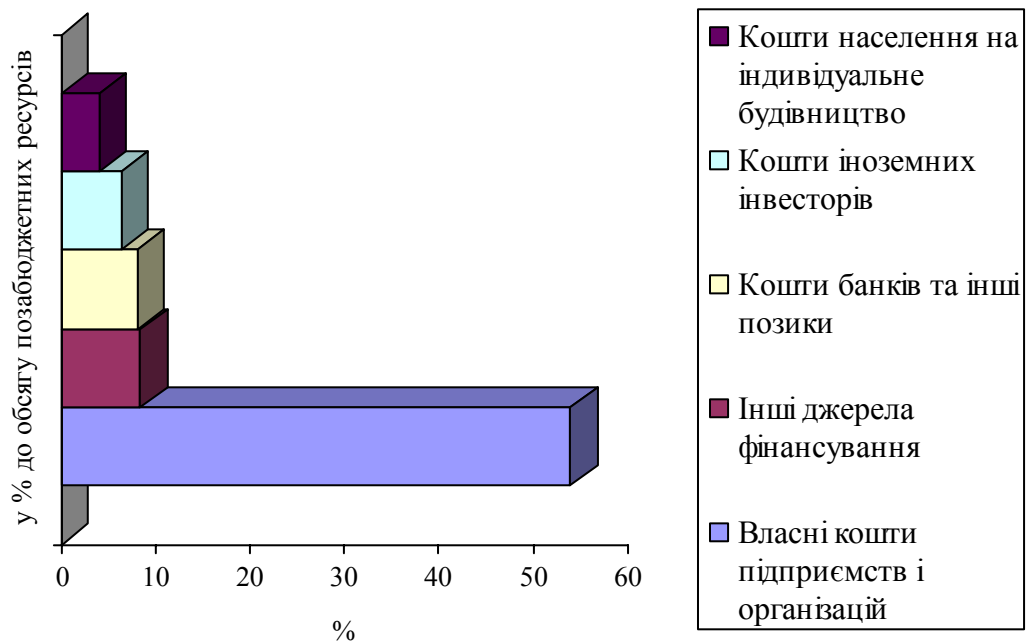

Рисунок 5 – Структура позабюджетних ресурсів за середніми частинами по джерелах фінансування

Обсяги залучених іноземних інвестицій і запозичених коштів за 2002-2006 рр. незначні.

Значні обсяги іноземних інвестицій на початок 2007 року за видами економічної діяльності припадають на оптову торгівлю і посередництво в оптовій торгівлі (33,6% загального обсягу); операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям (19,7%); діяльність транспорту та зв'язку (9,7%); сільське господарство (8,8%); добувну промисловість (7,7%); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів і будівництво (по 6,1%).

Крім прямих іноземних інвестицій, в економіку області надійшло у 2006 році 215,5 тис. дол. США портфельних інвестицій, які входять до статутного фонду підприємств.

Іноземні інвестиції надходили в економіку Кіровоградської області від Сполученого Королівства (49,2% загального обсягу на початок 2007р.); Віргінських островів (16,8%); Нідерландів (9,0%); США (7,5%); Кіпру (4,0%) та інших.

Проведений аналіз інвестиційної діяльності показав, що в цілому рівень інвестиційної активності в області не достатньо високий. Простежується нестійкий розвиток і тенденції до зниження щорічних темпів росту капіталоутворюючих інвестицій; зменшення долі інвестицій, що направляються на оновлення активної частини основного капіталу. Основну долю в загальному об'ємі іноземних інвестицій продовжують займати інші інвестиції (торгові й інші кредити), а не прямі іноземні інвестиції.

Для підвищення привабливості регіону та з метою залучення додаткових інвестицій, враховуючи аналіз інвестиційної діяльності минулих років, Кіровоградською обласною радою Ускликання прийнято обласну інвестиційну програму на 2008 рік, Програму виставкової діяльності та презентації Кіровоградської області на 2008 рік, Програму соціально-економічного розвитку Кіровоградської області на середньостроковий період (2007-2011 роки) та Стратегію економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на період до 2015 року.

Список літератури

1. Жаліло Я.А., Семенковський А.Ю. Національний інвестиційний потенціал як фундамент економічного зростання в Україні// Зб. матеріалів круглого столу.-К.:Сатсанга, 2001.
2. Чентуков Ю. Проблеми розвитку міжнародного ринку інвестування в умовах глобалізації та інтеграційний курс України// Вісник Тернопільського національного економічного університету. «Економічна думка» ТНЕУ, 2007.№5.с.-271-277.
3. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2006 рік // За ред. Л.Б. Дівель.- Кіровоград.-2007.497с.
4. www.ukrstat.gov.ua

Статья посвящена рассмотрению и анализу системы показателей, которые характеризуют инвестиционную деятельность и её влияние на развитие региона. Осуществлено анализ инвестиционных процессов на национальном и региональном уровне с целью выявления проблем и формирование мероприятий относительно активизации внутренних и внешних источников инвестирования региональной экономической системы.

The article discloses the analysis of the system of the indicators which characterize investment activity and its influence on the development of the region. The analysis of the investment processes on the national and regional levels has been carried out in order to recognize problems and to form activities for the activation of inner and outer sources of investment of the regional economic system.